

TAG CYNLLUN MARCIO

HAF 2016

**CYMRAEG IAITH GYNTAF – UNED 3
2000N30/1**

RHAGARWEINIAD

Defnyddiwyd y cynllun marcio hwn gan CBAC ar gyfer arholiad 2016. Penderfynwyd arno'n derfynol yn dilyn trafodaeth fanwl mewn cynadleddau arholwyr gan yr holl arholwyr oedd yn ymwneud â'r asesiad. Cynhaliwyd y gynhadledd yn fuan ar ôl sefyll y papur fel y gellid cyfeirio at yr amrediad llawn o ymatebion ymgeiswyr, gyda sgriptiau wedi'u llungopïo yn sail i'r drafodaeth. Amcan y gynhadledd oedd sicrhau bod y cynllun marcio wedi'i ddehongli a'i gymhwysu yn yr un modd gan yr holl arholwyr.

Gobeithir y bydd y wybodaeth hon o gymorth i ganolfannau ond cydnabyddir ar yr un pryd y gallai fod gan athrawon safbwyntiau gwahanol ynglŷn â manylion neu ddehongli gan nad ydynt wedi bod yn rhan o'r gynhadledd farcio.

Mae'n flin gan CBAC ond nid oes modd iddo ymgymryd ag unrhyw drafodaeth na gohebiaeth am y cynllun marcio hwn.

CYMRAEG: IAITH GYNTAF

**CYNLLUN MARCIO UNED 3
MAI 2016**

**Adran A
Defnyddio Iaith a Barddoniaeth**

Cyfanswm o **25** marc

- (a) Rhoddir 2 farc am bob brawddeg sydd yn dangos ystyr a defnydd yn eglur a chywirdeb ieithyddol. Rhaid dangos ystyr yn eglur cyn ennill marciau.

1 neu 2 wall – colli $\frac{1}{2}$ marc

Mwy na 2 wall – colli 1 marc

Ystyrir gwallau atalnodi, e.e. acen grom neu atalnod llawn, yn wallau. Hefyd pan gyflwynir dwy frawddeg yn lle un, ystyrir hyn yn un gwall.

ymwelaf: rhaid dangos yr amser yn glir yn y frawddeg sef person cyntaf unigol amser presennol / dyfodol.

Ar hyn o bryd *ymwelaf* bob bore â'r llyfrgell gan mai fy mhrif ddiddordeb yw darllen. Gellir dyfarnu 2 farc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol.

Ymwelaf bob bore â'r llyfrgell.

Dim marciau gan na ddangosir ystyr na defnydd yn llawn.

y gellir: gellir defnyddio y rhagenw perthynol 'y' pan nad yw yn oddrych na gwrthrych y ferf yn yr isgymal dilynol / gellir defnyddio y rhagenw perthynol 'y' os oes rhagenw blaen yn y cymal a bod y rhagenw blaen yn cyfeirio at y sawl sy'n cael ei ddisgrifio.

Dyma fachgen y *gellir* ei ystyried yn brif swyddog y chweched dosbarth eleni. Gellir dyfarnu 2 farc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol.

gwelwyd: rhaid cyfleu ffurf amheronol y ferf yn yr amser gorffennol yn gywir gan ddefnyddio 'gan' yn y frawddeg.

Gwelwyd y ddamwain ar y ffordd gan yr heddwes neithiwr.

Gellir dyfarnu 2 farc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol.

Gwelwyd llong ar y gorwel ddoe.

Gellir dyfarnu 2 farc am yr ateb hwn gan nad oes treigladd yn dilyn y ferf.

Gwelwyd ddamwain ar y ffordd gan yr heddwes neithiwr.

Dyfernir $1 \frac{1}{2}$ marc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd ond cosbir y gwall treiglo.

Gwelwyd y ddamwain ar y ffordd.

Dim marciau gan na ddangosir ystyr na defnydd yn llawn.

(3x2 = 6)

- (b) (i) Rhoddir 1 marc am bob esboniad cywir. Disgwylir bod y disgyblion yn defnyddio termau cywir:
ei **ddrysau**: treigladd (meddal) ar ôl rhagenw gwrywaidd unigol 'ei'
â **phosibl**: treigladd (llaes) yn dilyn 'â' sef geiryng / cysylltair ar ôl gradd cyfartal / 'â' wrth gymharu.
yn **ddatblygiad**: treigladd (meddal) yn y traethiad ar ôl 'yn'
- (1 x 3 = 3)
- (ii) Rhoddir 1 marc am bob ateb cywir:
berf amser presennol, trydydd person unigol: caiff, mae, yw
berfenw: agor, cynnig
rhagenw dangosol: hwn
- (1 x 3 = 3)
- (iii) Rhoddir 2 farc am gymal enwol cywir ac am gywirdeb ieithyddol. 1 neu 2 wall – colli ½ marc. Mwy na 2 wall – colli 1 marc
Gellir dyfarnu 2 farc am y canlynol.
- Gwn y bydd y siop yn gaffaeliad mawr i'r ardal gan nad oes gwasanaethau cyffelyb ar gael yn lleol.
Colli marc os nad yw'r frawddeg yn addas i'r cyd-destun.
- (2)
- (iv) Rhoddir 2 farc am frawddeg gywir. Gellir dyfarnu 2 farc am y frawddeg ganlynol:
Negyddu un cymal yn unig – 1 marc.
Nid yw hwn yn ddatblygiad cyffrous ac ni chaiff trigolion yr ardal fudd mawr o'r Fenter.
- (2)
- (v) 1 marc am y defnydd cywir o'r rhagenw perthynol ac un marc am y defnydd cywir o'r arddodiad.
Hon yw'r swydd **yr** oedd / roedd ef yn siarad amdani gyda'r rheolwr.
- (2)
- (vi) Rhoddir 1 marc am bob gwall a gywirwyd ac 1 marc am bob esboniad cywir. Rhaid i'r cywiriad fod yn gywir cyn ennill marc. Disgwylir bod y disgyblion yn defnyddio termau cywir e.e. rhagenw, arddodiad, rhagenw perthynol, cysylltair, cymal.

pan yn > wrth gerdded / pan oeddwn yn cerdded / pan gerddais / pan gerddwn:
wrth ddefnyddio'r *cysylltair* 'pan' mewn cymal cadarnhaol dylid rhoi berf i'w ddilyn.
Rhaid defnyddio berf ar ol 'pan'.
pan roeddwn – ½ marc

bod fi > fy mod i: angen defnyddio'r *rhagenw blaen person cyntaf unigol* 'fy' a threiglo 'bod' yn drwynol / pan fo rhagenw yn wrthrych neu oddrych berfenw, rhaid defnyddio'r rhagenw blaen; a cheir treigladd trwynol yn dilyn y rhagenw blaen, 'fy'. ½ marc am gyfeirio at y rhagenw blaen person cyntaf unigol a ½ marc am gyfeirio at y treigladd trwynol.

(4)

- (vii) Rhoddir 3 marc am lunio paragraff **amrywiol ei frawddegau**. Gellir cychwyn brawddeg gyda ‘*Y mae / Mae*’ unwaith yn unig.
1 neu 2 wall neu golli ffaith– colli ½ marc
Mwy na 2 wall – colli 1 marc

Ni ddylid cosbi yr un gwall ddwywaith.
Dylid ystyried a oes gorddefnydd o rai geiriau megis sioe / nos Wener, mae.
Mae angen ystyried cywair y darn hefyd.

Gellir dyfarnu 3 marc am y canlynol:

Mae ymarfer y sioe gerdd wedi ei ohirio heddiw oherwydd bod llawer o'r prif gymeriadau'n absennol. Gyda phythefnos yn weddill mae'n rhaid i mi bwysleisio bod angen i bawb ddysgu eu geiriau erbyn yr ymarfer nesaf sydd nos Wener a bydd y technegydd sain yn bresennol.

(3)

Cynllun Marcio Adran B

Meini Prawf Cwestiwn Penodol

Wrth ateb y naill gwestiwn a'r llall disgwylir bod yr ymgeiswyr yn:

- cyfeirio'n benodol at gerddi a defnyddio dyfyniadau perthnasol
- saernïo traethawd ac yn dewis a dethol y perthnasol
- ymdrin â chreffft / arddull y beirdd, ei saernïo o fewn y drafodaeth gan gyfeirio at y gynghanedd lle bo angen

Dyfarnu marciau:

- rhaid ystyried ansawdd y drafodaeth wrth ddyfarnu marciau
 - os na roddir sylw i arddull o gwbl dylid gostwng un band marciau
 - pe bai ymgeisydd yn trafod un gerdd yn unig – marcio AA2 allan o 10
 - pe bai ymgeisydd yn trafod dwy gerdd yn unig – marcio AA2 allan o 20
 - rhaid i farc iaith AA3 fod o fewn band marciau i farc y cynnwys
 - dylid ystyried 3 phwynt cyntaf meini prawf AA3 yn ogystal â'r ddau sy'n ymwneud â chywirdeb iaith.
- (a) *Trafodwch y **darlun o gymdeithas** yn y cerddi a astudiwyd gennych o waith Gwenallt, Ifor ap Glyn a Grahame Davies. **Cymharwch safbwynt y beirdd** tuag at eu cymdeithas. Cyfeiriwch at **arddull** y cerddi.*

Byddant yn cyfeirio at 'DIY', 'Y Meirwon' a 'Beaufort, Blaenau Gwent, mewn gwyrdd'. Y nod yw **dewis a dethol yr elfennau perthnasol yn unig i ateb gofynion y cwestiwn**. Bydd yr **elfen gymharol** yn rhan hanfodol wrth gyfleu safbwynt y beirdd. Mae'r tri bardd yn canu am gymdeithasau mewn cymoedd/ardaloedd diwydiannol ond mae gan y tri eu llais eu hunain.

Darlunio newid neu ddirywiad cymdeithas

Gweld dirywiad, newid a materoldeb cymdeithas a wna Grahame Davies yn ei gerdd 'DIY'. Gwelir ei safbwynt tuag at gymdeithas a bywyd ein byd modern yn glir wrth ystyried tynged Neuadd y Gweithwyr. Mae natur a hanfod cymdeithas wedi newid er gwaeth a gwelir ei safbwynt tuag at agwedd pobl at eiddo; '*pawb drosto'i hun*' yw hi a chalon cymdeithas fel Neuadd y Gweithwyr wedi dirywio. Ceir rhyw ddiethrwrch cymdeithasol wrth bwysleisio mai ar '*gyrion-tre*' mae'r siopau bellach ac yno y byddwn fel unigolion yn '*prowla*' mewn '*drysfa o ddewisiadau*'. Mae rhywbeth ar goll yn ein ffordd o fyw yn y **presennol** '*a'n byd ar chwâl yn fil o ddarnau bychain ... fel cyrbibion gwareiddiad*'.

I dde-ddwyrain Cymru ac i bentref 'Beaufort' ym Mlaenau Gwent y mae Ifor ap Glyn yn ein tywys a darlun o ddadfeiliad cymdeithas Gymraeg gapelyddol yn y **presennol** a geir ar ddechrau'r gerdd hon. Mae capel Carmel wedi cau, y '*Gymraeg yn llwyd*' a'r beddau yn boddï mewn '*môr o ddail tafol*'. Mae delwedd y brain fel petai'n darogan gwae. Byd unigolyddol - mae'r pwyslais yn newid o bwysigrwydd cymdeithas i fyd unigolyddiaeth.

Disgrifio cymdeithas bro ei febyd yn y **gorffennol** a wna Gwenallt sef cymdeithas ddiwydiannol yng Nghwm Tawe er mwyn pwysleisio mor drwm yw dylanwadau'r ardal arno ond cymdeithas yw hon a gollodd ei hurddas a rhinweddau gorau'r ddynoliaeth gan drachwant cyfalafiaeth.

Darlunio annhegwch cymdeithasol

Mae darlun Gwenallt o gymdeithas yn **llawer mwy cignoeth** na Grahame Davies ac lfor ap Glyn wrth iddo ddisgrifio dau o'i ffrindiau bore oes yn '*chwydu eu hysgyfaint i fwced*' a honno'n fwced '*fudr goch*'. Mae darlun y '*peswch*' yn ddelwedd ddirugaredd o sgil-ffeithiau'r diwydiant glo. Egluro wna Gwenallt fod y dioddefaint a'r anghyfiawnder yr oedd mor ymwybodol ohono yn ifanc wedi gadael craith ar ei gof. Roedd ei blentyndod o dan gysgod parhaol angau a'r drefn gyfalafol ddiwydiannol yn gormesu gweithwyr a theuluoedd. Yn achos Gwenallt dylanwad creulondeb y gyfundrefn gyfalafol ddiwydiannol arno oedd yn bennaf cyfrifol am ei bererindod a'i agwedd at y gymdeithas Gristnogol y'i magwyd ynddi. Cafodd flynyddoedd o dyndra rhwng Marcsiaeth a Christnogaeth a gwelodd seiliau ei ffydd yn ymddatod.

Pigo ein cydwybod: tra bo dicter Gwenallt at yr annhegwch a ddaeth i Dde Cymru yn sgil y chwyldro diwydiannol yn pigo ein cydwybod mae dychan Grahame Davies hefyd yn pigo ein cydwybod ac mae'r teitl 'DIY' yn cyfleu dirywiad materol ein bywyd modern i'r dim.

Darlunio gwerthoedd cymdeithas drwy gofio

Mae'r tri yn darlunio gwerthoedd cymdeithas. Delfrydu'r gorffennol pan oedd cymdeithas yn cydweithio, yn dod at ei gilydd i godi adeiladau er budd pawb megis neuadd, capel a chlwb a wna Grahame Davies. Bron nad yw'n cyfleu rhyw hiraeth am yr hen gymdeithas gymdogol ac mae'r gwrthgyferbynnu parhaol rhwng ddoe a heddiw yn dwysáu'r cofio. Gwêl uchelgais, hunanoldeb, elw personol a materoliaeth yn cael yr afael drechaf ar werthoedd cymdeithas a **dyhead sydd yma am adennill y tir a gollwyd**.

Cofio nôl a wna Gwenallt gan ddadansoddi'r gymdeithas ddiwydiannol a'i mowldiodd yr hyn ydyw er bod y darlun, yn wahanol i Grahame Davies, yn ddarlun negyddol wrth gofio. Eto er gwaethaf ei safbwynt a'i ddicter yn erbyn effeithiau cyfalafiaeth ymwithiol daeth i **edmygu dewrder a gwerthoedd y gymdeithas ddiwydiannol** yr oedd yn rhan ohoni a'r *Meirwon* hyn a ddangosodd iddo werthoedd cymdeithas. Er gwaetha'r holl ddicter gellir awgrymu bod diweddglo cerdd Gwenallt yn amwys. Ar y naill law gwelir rhyw lun o **obaith** yn y clo wrth i Gwenallt foli'r bobl gan sylweddoli mai sylfaen pob gwareiddiad yw teulu, dyn a'i gymdogaeth ond ar y llaw arall gellir awgrymu mai **diobaith yw'r darlun** gan mai '*ar waelod y cof*' yn unig yr erys '*teulu a chymdogaeth, aberth a dioddefaint dyn*'. .

Agwedd obeithiol a gawn gan lfor ap Glyn hefyd. Gweld cysylltiad rhwng y gorffennol a'r presennol / dyfodol a wna'r bardd. Cynrychioli hanes a gwreiddiau cymdeithas a wna'r meirwon. Ond nid cyrff ein hynafiaid sy'n gwrteithio'r tir yn unig ond eu hiaith hefyd. Daw tyfiant yr haf i gynrychioli'r trigolion sy'n ceisio adennill yr iaith Gymraeg yn yr ardal a dyna'r gobraith a wêl y bardd.

Dylent gyfeirio at ddefnydd y beirdd o fesurau ac arddull wrth drafod y darlun o gymdeithas e.e. mae'r gyfres o benillion pedair llinell o hyd gyda phatrwm odli yn rhoi cyfle i Gwenallt ddarlunio ei ddicter tuag at yr annhegwch cymdeithasol, y wers rydd wedyn i Grahame Davies yn caniatáu iddo amrywio hyd a rhythm llinellau i daro ac lfor ap Glyn yn manteisio ar ddefnyddio cwpled sy'n odli i gloi'r gerdd yn gofiadwy.

Byddant yn cyfeirio at:

'DIY' Grahame Davies

- pwysigrwydd gwerthoedd cymdeithas, cyd-ddyn a brawdgarwch
- gwrthgyferbynnu'r cydweithio cymdogol a fu gyda bywyd y byd modern
- 'Neuadd y Gweithwyr' yn symbol o ddirywiad cymdeithas
- gwêl y bardd wacter cymdeithas – adeiladau gwag
- '*pawb-drosto'i-hun*' yw hi bellach yn hytrach na chymdeithas gymdogol yn cydweithio, bron nad yw'r bardd yn cyfleu hunanoldeb unigolion
- gwêl ddieithrwch cymdeithasol wrth gyfeirio at y siopau DIY ar gyrion cymdeithas a phobl yn treulio eu hamser hamdden yn '*prowla*'
- naws y gerdd yn dwysáu wrth ystyried ein '*byd ar chwâl yn fil o ddarnau bychain ...fel cyrbibion gwareiddiad*'
- pwysleisir yr unigolyn yn ceisio rhoi'r '*mil o ddarnau bychain*' at ei gilydd, nid oes unrhyw gydweithio cymdogol bellach
- naws truenus yn y clo – mae ar ein ffordd o fyw angen cymdeithas gymdogol
- cerdd rydd yn amrywio hyd a rhythm llinellau i bwrpas
- symbol '*Neuadd y Gweithwyr*', arwyddocâd y gair '*angen*', trosiad o'r adeiladau '*yn gregyn*', defnyddio delweddau effeithiol, defnyddio ailadrodd '*cynnal a chadw*', defnyddio gwrthgyferbyniad i ddwysáu'r dweud, effeithiolrwydd y ferf '*prowla*', yr ansoddair '*unig*', y ferf '*cyfannu*' a'r cwpled clo

Y Meirwon

- cerdd i gymdeithas ddiwydiannol Cwm Tawe, yn cyfleu caledi ac enbydrwydd y dosbarth gweithiol - mae'r bardd yn dadansoddi'i gymdeithas a'i gynefin ac yn olrhain ei bererindod
- atgofion am ei gyfoedion fu'n chwarae rygbi ag ef, doedd ganddo ddim syniad beth fyddai eu tynged
- cyflêir agwedd y bardd at y gymdeithas Gristnogol y'i magwyd ynddi - cafodd flynyddoedd o dyndra rhwng Marcsiaeth a Christnogaeth a gwelodd seiliau ei ffydd yn ymddatod
- gwelir dicter cynyddol y bardd wrth sôn am angau ond nid angau cyffredin mohono fel yr angau a wybu ardaloedd a oedd yn rhydd o ddamweiniau'r byd cyfalafol
- gwyddai Gwenallt o brofiad personol beth oedd effaith '*yr angau llychlyd*,' '*yr angau a chanddo arswyd tynghedfen las*,' sef marwolaethau cynamserol, y gwastraff diwydiannol
- gwyddai hefyd am ddyncwch y gweddwon '*a llond dwrn o arian y gwaed*' yn waddol am oes o aberth - dioddefent yn dawel, yn ddiemosiwn gan dderbyn iawndal am eu colledion, '*A bwcedaid o angau yn atgo' tan ddiwedd oes*'
- adnabu Gwenallt ruddin y gymdeithas ddiwydiannol, ei dewrder a gwerthoedd dynoliaeth
- dychwelyd at Gristnogaeth a wnaeth, at egwyddorion Cristnogol yn hytrach na chapelyddol
- mae'r clo yn frathog, yn feirniadol ac yn nodweddiadol o Gwenallt Sosialaidd a chrefyddol. Ceir yma eironi dyrchafol. Chwalwyd ei fyd delfrydol, ei '*Wtopia*' pan ddaeth y Gweithiau Dur ac Alcan i'r fro ond eto noda mai *Y Meirwon* a ddangosodd iddo werthoedd cynhaliol bywyd. Er nad yw'r gerdd yn clodfori na delfrydu, mae'n gerdd o foliant i'r bobl
- ceir yma weledigaeth onest iawn - sylfaen pob gwareiddiad yw teulu, dyn a'i gymdogaeth

- arddull sgysiol ar gychwyn y gerdd, *cyflythrennu 'A'r rhaffau dur a'm deil dynnaf wrthynt hwy'* yn pwysleisio ei gysylltiad â'r gorffennol, *'beddau'* yn drosiad o fyd glofaol - nid oes neb yn byw i'w gofio, gwrthgyferbyniadau - naws ysgafn / tristwch y penillion cyntaf, chwarae ar eiriau - *'Y Merthyron'* - eironi cignoeth, dau ferfenw negyddol pwerus *'torri', 'tywyllu'*. Ymadroddion *'sleifiem i'r parlyrau Beiblaidd i sbïo yn syn'* yn gwbl wrthgyferbyniol i'r cyfeiriad at ganeuon gwrthryfel y genhedlaeth iau *'Colectau gwrthryfel coch - trais'*. Delweddu angau *'y llewpart diwydiannol a naid yn sydyn slei.'* Rhythmau amrywiol i gyfleu arafwch *'yr angau a gerdd..... llaith'* a sydynrwydd disymwth *'y llewpart diwydiannol'*, gwrthgyferbynnu geiriau aml sillafog ac unsillafog i gyfleu effaith. Personoli angau *'angau hwteraidd'*. Cyfres o ansoddeiriau cras i fwrw gwawd ar y gelyn *'yr angau llychlyd, myglyd, meddw'* - cynganedd yn atgyfnerthu'r teimladau, cyfansoddair *'dewrfud'* yn crisialu i'r dim.

Beaufort, Blaenau Gwent, mewn gwyrdd

- gwêl y bardd newid mewn cymdeithas, mae capel Carmel wedi cau a'r fynwent yn wyllt gan dyfiant yr haf
- cyferbynnir bywyd a marwolaeth drwyddi draw
- cymherir dirywiad y Gymraeg â'r dirywiad yng nghyflwr y cerrig beddau - er gwaethaf ei phresenoldeb ar y cerrig beddau nid oes llawer o fywyd iddi
- mae'r darlun negyddol yn parhau wrth ddisgrifio ffenestri'r capel a'r brain, nid oes llawenydd na gobaith yma
- ceir newid llwyr yn y pedwerydd pennill a chyfeiria'r bardd ato ef ei hun yn y person cyntaf unigol *'daw'r storom i'm hysgwyd o'm sentimentaleiddio'*
- datblyga'r ddelwedd estynedig o'r *'storom'* yn storom liwgar o blant, o bramiau a welingtons
- mae bywyd yn y festri a phlant yr ysgol feithrin yn cadw twrw yn y Gymraeg
- yn y clo gwêl y bardd obaith i'r dyfodol a daw holl dyfiant y fynwent yn symbol am dwf yr iaith
- mae'r meirw a'r heniaith yn gwrteithio'r tir
- mesur rhydd a'r penillion yn amrywio o ran llinellau
- gwrthgyferbyniad rhwng bywyd a marwolaeth, effeithiolrwydd y lliw gwyrdd, personoli'r Gymraeg, delwedd estynedig o'r storom, cyfleu sŵn cras â geiriau, personoli ffenestri'r capel, cyferbyniad rhwng y capel a'r festri, cwpled clo sy'n odli

Mae modd i ymgeiswyr ennill marciau trwy gyfeirio at nodweddion perthnasol na nodwyd yn y cynllun marcio hwn. Dylid gwobrwyo pob ateb teilwng.

- (b) *Mae Iwan Llwyd, Waldo Williams a Karen Owen yn dangos eu hymateb i ryfela a pharatoi at ryfel yn eu cerddi. Trafodwch a **chymharwch safbwyntiau'r beirdd** yn eu cerddi a thrafod **arddull** y cerddi hynny.*

Byddant yn cyfeirio at *'Aneirin', 'Cân y Milwr'* a *'Preseli'*. Y nod yw **dewis a dethol yr elfennau perthnasol yn unig i ateb gofynion y cwestiwn**. Bydd yr elfen gymharol yn rhan hanfodol wrth gyfleu safbwyntiau'r beirdd.

Mae'r tri bardd yn barddoni mewn cyfnodau gwahanol ac mae effaith rhyfel ar gerddi'r beirdd yn amrywio. Mae gan y tri hefyd ffyrdd gwahanol o gyfleu eu hymateb personol i ryfela.

Ysgrifennodd Waldo'r gerdd *'Preseli'* pan oedd y weinyddiaeth rhyfel yn bygwth codi maes ymarfer rhyfel o amgylch ardal Mynachlog-ddu. Cododd y bobl leol wrthdystiad yn erbyn hyn a chyfraniad y bardd i'r brotest hon oedd y gerdd *'Preseli'*.

Cyfosod pobl o wahanol gyfnodau a wna Iwan Llwyd yn 'Aneirin' a thrwy hynny sylweddoli nad yw dyn, yn ei anian yn newid. Aneirin modern yw'r newyddiadurwr sy'n neidio i ganol y frwydr. Trwy alw'r newyddiadurwr yn 'Aneirin' pwysleisia'r bardd mai'r un yw hanfod rhyfel ymhob oes.

Yn 'Cân y milwr', cerdd sydd fel 'Aneirin' yn ymwneud yn uniongyrchol â rhyfel, gwelir safbwynt y bardd Karen Owen at y rhyfel yn Affganistan o'r cychwyn cyntaf. Cyflêir mai dioddefwr yw'r milwr a gaiff ei ddanfon yn ddirugaredd i faes y gad a daw oddi yno'n farw. Noda'r bardd mai cylch tragwyddol yw'r daith yn ôl ac ymlaen o faes y gad.

Agwedd feirniadol: safbwynt beirniadol sydd gan Iwan Llwyd at ryfel a chydabu na lwyddwyd i ennyn atgasedd dyn at ryfel er gwaetha'r datblygiad mewn technoleg a chyfryngau'r gohebydd. Eto er gwaetha'r elfen gref o feirniadaeth cynnig anfarwoldeb i'r milwyr a wna'r newyddiadurwr rhyfel a gobaith iddynt fyw wedi'r brwydro a chael eu cofio fel arwyr yn union fel Aneirin yn ei gerdd 'Y Gododdin'. Mae holl newyddiadurwyr hanes yn gallu rhag-weld tynged y milwyr.

Rhybuddio'n dawel wna Waldo. Gwêl ei fro fel rhan annatod o'i hunaniaeth ond gwêl y bygythiad hwn o godi maes ymarfer rhyfel o amgylch ardal Mynachlog-ddu yn tanseilio'i hunaniaeth. Yng nghlo ei gerdd 'Preseli' mae'n ymbil arnom i warchod ei ardal a'i gwerthoedd gan fod rhyw rym yn bygwth ei gymdeithas ddelfrydol.

Portreadu hynt milwr cyffredin y rhyfel yn Affganistan fel un **creulon a didostur** a wna Karen Owen. Fel **cân wrthfilwrol mae yma neges bwerus** iawn a'r ergydion eironig yn cyfleu safbwynt y bardd yn glir. Er mai ymladd dros ryddid pobl Affganistan a wna'r milwr mae wedi colli ei ryddid a cholli ei fywyd erbyn y diwedd. Mae'r awgrym o'r twyll honedig sy'n gysylltiedig â'r gorchymyn estron yn gynnil feirniadol.

Negeseuon oesol: Drwy gyfosod pobl o wahanol gyfnodau sylweddola Iwan Llwyd nad yw dyn, yn ei anian, yn newid. Dros yr holl ganrifoedd parhau mae ysfa dyn i ladd cyd-ddyn, parhau mae ysfa gohebydd rhyfel i gofnodi rhyfel a pharhau mae ysfa'r milwr i gael ei anfarwoli.

Mae Waldo yn gwbl argyhoeddedig nad rhyfel yw'r ateb i broblemau'r gymdeithas. Brawdoliaeth yw ei brif thema a dyma'r egwyddor i sicrhau heddwch. Adnabu gymdeithas arbennig sef y Preseli, cymdeithas syml, gymdogol yn amddiffyn gwerthoedd gwaraidd a gwêl yn honno obaith dynoliaeth. Roedd ganddo sicrwydd y byddai daioni sylfaenol dyn yn goresgyn unrhyw fygythiad. Edrycha drwy ei ffenestr ar yr hil ddynol yn y gorffennol ac yn y presennol o'i amgylch yn y Preseli ac o wneud hyn caiff ateb i ystyr bywyd.

Pwysleisio pa mor ddibris ac amhersonol yw bywyd milwr yw neges Karen Owen. Mae'n rhan o beiriant rhyfel ac mae ffawd y milwyr yn y ddwy awyren sy'n 'teithio ynghynt' yn taro'n glir.

Dylent gyfeirio at ddefnydd y beirdd o fesurau ac arddull wrth drafod safbwynt y beirdd at ryfel a pharatoi at ryfela.

Preseli

- ysgrifennu pan oedd y weinyddiaeth rhyfel yn bygwth codi maes ymarfer rhyfel o amgylch ardal Mynachlog-ddu
- adnabod ei ardal yn dda a'r hyn sydd o'i amgylch sydd wedi magu ynddo annibyniaeth barn
- cyfeirio at ei fro enedigol fel '*bro brawdoliaeth*' a chariad Waldo at fro yn tarddu o'r bobl
- gwêl ei fro fel rhan annatod o'i hunaniaeth, bygythiad i'w fro yn tanseilio ei hunaniaeth
- brawdgarwch a brawdoliaeth, penillion 2 a 3: thema allweddol
- cymdeithas ddynol ar y Preseli yn wydn ac yn cydweithio, er yn brin yn faterol, syniad o berthyn yma
- gwêl yn y Preseli obaith i ddynoliaeth, dyma enghraifft berffaith sut y dylai pobl fod yn byw ac yn gweithio gyda'i gilydd – microcosm o Gymru yw'r ardal
- darlun delfrydol o fro ei febyd a'r ple wrth gloi
- heddychiaeth yn y clo, rhyfel a'r ffatri arfau yn bygwth yr heddwch hwn
- Waldo yn gwbl argyhoeddedig nad rhyfel yw'r ateb i broblemau'r gymdeithas
- pwysigrwydd bro'r Preseli, yr iaith Gymraeg a Chymru
- gobaith yn treiddio drwy'r gerdd, y gobaith am y dyfodol yn cael ei drosglwyddo wrth ddefnyddio delweddau byd natur a'r '*ffenestr*' a'r '*ffynnon*'
- cerdd rydd – amrywio hyd llinellau ond yn defnyddio odl, ceir cysondeb acenion ym mhob llinell, a'r cynganeddu braidd gyffwrdd
- ymhyfrydu yn sŵn a sain yr enwau lleol, delwedd y '*tŷ*', ailadrodd y ferf '*cadwn*': Waldo yn mynnu bod ei gyd-Gymry yn sefyll fel un, '*perl yr anfeidrol awr*': mae'r lle fel trysor gorau posibl iddo

Aneirin

- gweledigaeth Iwan Llwyd fel bardd ac elfen gref o feirniadaeth yma na lwyddodd y Cynfeirdd na'r newyddiadurwyr cyfoes i ennyn atgasedd dyn at ryfel
- mynd yn ôl mewn hanes wrth ddewis Aneirin fel teitl ond yn trafod o safbwynt heddiw
- trafod rôl y gohebydd rhyfel o gyfnod Aneirin i gyfnod rhyfel Fietnam
- Aneirin modern yw'r newyddiadurwr sy'n neidio i ganol y frwydr ac yn tynnu llun mewn lliw, ei gyfosod ag Aneirin y bardd yn y 6ed ganrif - mae'r lliw yn cynrychioli'r presennol, a'r 'du a'r gwyn' yn cynrychioli'r gorffennol
- yr un yw ysfa dyn i ryfela, yr un yw ysfa gohebydd rhyfel i gofnodi rhyfel a'r un yw ysfa'r milwr i gael ei anfarwoli
- Aneirin yn rhoi urddas i farwolaeth ac i'r hogiau a laddwyd yn y rhyfeloedd, rhoi '*cip ar dragwyddoldeb*' i'r milwyr, parhau i gadw cof y milwyr a sicrhau y byddant yn fyw am byth
- '*cip ar dragwyddoldeb*' - gellir fodd bynnag awgrymu bod yma ystyr ddeublyg – bod y milwyr yn cael awgrym bod eu gwrhydri yn ennill anfarwoldeb clod iddynt, neu rybudd iddynt fod angau a byd tragwyddol yn ymyl
- cyfosod yw un o brif nodweddion arddull Iwan Llwyd, cyfosod pobl, amser, llefydd a digwyddiadau
- cerdd ddigynghanedd, cyfres o benillion tair llinell - mae'r penillion byrion fel golygfeydd sydyn adroddiadau ar gyfer newyddion teledu
- cyfeiriadau bwriadol at farddoniaeth Aneirin '*y milwyr briwiedig*' a'u cyrff yn '*gig amrwd a fwydai frain*', delweddau rhyfel, gwrthgyferbyniadau rhwng brwydr Catraeth a brwydrau Kampuchea, Somme a'r Chwe Sir - yr un oedd y lluniau o'r rhyfeloedd ond bod y rhain yn lluniau du a gwyn, defnyddio berfau, cyfarch y newyddiadurwr, crefft sain rhai llinellau, personoli'r tanciau, goferu, coegni yn yr ansoddair '*ddiduedd*', amwysedd
- gwelir ei gred mai ffolineb yw'r dyhead i ladd a'r dyhead i farw dros achos mewn ymgais at anfarwoldeb, erchylltra rhyfel yn cael ei amlygu ymhob oes ac nid yw wedi newid dros y canrifoedd

Cân y milwr

- cân syml, wrthfilwrol bwerus
- canolbwyntir ar dynged un milwr, dienw sy'n cael ei alw i ymladd dros ryddid pobl Affganistan
- caiff ei orchymyn i fynd a cheir awgrym o dwyll yn perthyn i'r gorchymyn wrth awgrymu mai '*dyrchafiad*' ydw, nid oes ganddo ddewis ond ufuddhau mewn gwirionedd
- sonnir am ofid y fam, yr ansicrwydd a'r dagrau
- cyflëir y sefyllfa eironig wrth gyfleu hawliau'r milwr, yr hawl i gael helmed, cysgodfan ac arch ond nid yw'n cael dewis rhwng byw a marw
- sonnir am y cyfarpar - yn '*sgidiau blaen haearn*' a'i '*fenig asbestos*' ond er gwaethaf yr holl gyfarpar fe'i lladdwyd ar dir estron - pwysleisir pa mor amhersonol yw'r milwr
- rhan o beiriant rhyfel ydyw, tra bo yntau yn cael ei gludo adref '*fel bwled trwy'r gwynt, bydd llond dwy awyren yn teithio*' allan '*ynghynt*'
- cerdd rydd ar fydr ac odl sy'n ailadrodd y llinell olaf fel byrdwn neu gytgan; mae amrywio'r arddodiad sy'n rhagflaenu 'Affganistan' yn effeithiol, fwriadol
- defnyddio ansoddeiriau'n effeithiol, effeithiolrwydd geiriau unigol - '*rhydd*', '*llith*', '*asbestos*', defnyddio berf '*llyncu*', ailadrodd '*câi*', arwyddocâd y ferf amhersonol '*fe'i lladdwyd*', defnyddio eironi, gallu i amrywio'r cywair – '*carbôrd*', '*dan guddliw y byd*' – fel y byddai milwr yn gwisgo gwisg guddliw, mae'r byd hefyd yn cuddio'r gwirionedd am ei farwolaeth, effeithiolrwydd y gymhariaeth '*fel bwled*', arwyddocâd y machlud yn y clo

Mae modd i ymgeiswyr ennill marciau trwy gyfeirio at nodweddion perthnasol na nodwyd yn y cynllun marcio hwn. Dylid gwobrwyo pob ateb teilwng.

Cynllun Marcio Cwestiwn 2 – Barddoniaeth 30 marc am yr ymateb ysgrifenedig a 10 am safon yr iaith a'r arddull

AA2 – Ymateb i Destun	AA2 – Ystod y Marciau (30)	AA3 – Ysgrifennu	AA3 – Ystod y Marciau (10)
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth drylwyr ac eang am y cerddi • crynhoi ffeithiau perthnasol yn effeithiol, eu cymhwyso a'u cyflwyno'n gydlynol • cymharu a chroesgyfeirio effeithiol rhwng gweithiau'r beirdd a astudiwyd • arddangos dealltwriaeth dda o'r cysyniadau • dadansoddi a dehongli'n dda ystod o gerddi • datblygu ac ehangu ar syniadau'n drefnus a chydlynol • cyflwyno tystiolaeth drwy gyfeirio at gerddi penodol a defnyddio dyfyniadau'n effeithiol • dadansoddi arddull yn effeithiol a chyfeirio at y technegau a ddefnyddir gan y beirdd • defnyddio termau gwerthfawrogi barddoniaeth yn effeithiol 	24 - 30	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau a dadleuon cymhleth yn glir a chroyw, mewn gwahanol sefyllfaoedd ac at wahanol ddibenion • rhoi sylw manwl i gywair, ffurf a chynulleidfa drwy amrywio'r arddull yn sensitif • saernïo'r gwaith yn fwriadus er mwyn cyfleu cymhlethdod y pwnc • arddangos cyfoeth o adnoddau iaith • arddangos gafael sicr ar ramadeg a chystrawen 	8 - 10
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth fanwl am y cerddi • crynhoi ffeithiau perthnasol a'u cyflwyno'n gydlynol • cymharu a chroesgyfeirio synhwyrol rhwng gweithiau'r beirdd a astudiwyd • arddangos dealltwriaeth eithaf da o'r cysyniadau • dadansoddi a dehongli'n synhwyrol ystod o gerddi • datblygu ac ehangu ar syniadau'n drefnus • cyfeirio at elfennau perthnasol yn y cerddi a defnyddio dyfyniadau addas a phwrpasol yn aml • dadansoddi arddull yn foddhaol a chyfeirio at y technegau a ddefnyddir gan y beirdd • defnyddio termau gwerthfawrogi barddoniaeth yn gyson 	20 - 23	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau a dadleuon lled gymhleth yn glir a chroyw mewn gwahanol sefyllfaoedd ac at wahanol ddibenion • rhoi sylw manwl i gywair, ffurf a chynulleidfa drwy amrywio'r arddull • cynllunio'r gwaith yn ofalus er mwyn cyfleu cymhlethdod y pwnc • arddangos adnoddau iaith da • arddangos gafael gadarn ar ramadeg a chystrawen 	7

AA2 – Ymateb i Destun	AA2 – Ystod y Marciau (30)	AA3 – Ysgrifennu	AA3 – Ystod y Marciau (10)
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth am y cerddi gyda manylder ar adegau • crynhoi rhai ffeithiau perthnasol a'u cyflwyno'n gywir • cymharu a chroesgyfeirio rhwng gweithiau'r beirdd a astudiwyd • arddangos dealltwriaeth foddhaol o'r cysyniadau • dadansoddi a dehongli'r testun yn foddhaol • datblygu ac ehangu ar y prif syniadau'n drefnus • cyfeirio weithiau at elfennau perthnasol yn y cerddi a defnyddio dyfyniadau addas • trafod agweddau ar arddull y beirdd a chyfeirio at dechnegau a ddefnyddir • defnyddio termau gwerthfawrogi barddoniaeth yn eithaf cyson 	15 - 19	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau a dadleuon yn glir mewn gwahanol sefyllfaoedd ac at wahanol ddibenion • rhoi sylw boddhaol i gywair, ffurf a chynulleidfa drwy amrywio'r arddull • cynllunio'r gwaith yn lled ofalus er mwyn cyfleu gwahanol agweddau ar y pwnc • arddangos amrywiaeth o adnoddau iaith • gafael foddhaol ar ramadeg a chystrawen 	5 - 6
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth am gynnwys y cerddi • crynhoi rhai ffeithiau perthnasol • cymharu a chroesgyfeirio ychydig rhwng gweithiau'r beirdd • arddangos dealltwriaeth o'r cysyniadau • ymresymu a chyfeirio at rai elfennau penodol yn y cerddi • defnyddio ambell gyfeiriad penodol at gerddi a defnyddio dyfyniadau addas yn achlysurol • trafod rhai agweddau ar arddull y beirdd a chyfeirio at dechnegau a ddefnyddir • defnyddio rhai termau gwerthfawrogi barddoniaeth 	11 - 14	<ul style="list-style-type: none"> • defnyddio iaith yn briodol i fynegi syniadau a dadleuon uniongyrchol • dangos ymwybyddiaeth o drefn, dilyniant a chywair wrth gyflwyno gwaith • defnyddio ystod o eirfa a phatrymau addas • arddangos gafael resymol ar ramadeg a chystrawen 	4
<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth fras am y cerddi • cyflwyno rhai ffeithiau perthnasol • ceisio cymharu gwaith beirdd â'i gilydd • arddangos dealltwriaeth o ambell gysyniad • dangos y tueddiad i ailadrodd cynnwys • arddangos ambell enghraifft o ddatblygu syniadau personol, arwynebol • defnyddio ambell i gyfeiriad penodol at gerddi a dyfynnu'n achlysurol iawn • ceisio trafod ambell agwedd ar arddull • defnyddio ambell derm gwerthfawrogi barddoniaeth 	6 - 10	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau uniongyrchol a syml yn lled glir • dangos peth ymwybyddiaeth o drefn, dilyniant a chywair wrth gyflwyno gwaith • defnyddio ystod o eirfa a phatrymau addas • arddangos gafael resymol ar ramadeg a chystrawen 	2 - 3
<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r ymgeiswyr hyn yn llwyddo i ddangos rhai nodweddion cadarnhaol yn unig 	0 - 5	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r ymgeiswyr hyn yn llwyddo i ddangos rhai nodweddion cadarnhaol yn unig 	0 - 1

GCE Welsh first language Unit 3 (new specification)

